

Gaztelugatxeko San Juan basiliza (Bermeo)

Gaztelugatxeko San Juan basiliza erdi-puntuko bi arkutako zubiaz lehorrekin loturiko Bizkaiko Itsasoaren gaineko harkaitzaren tontorrean dago. Herri kontakteten arabera, lekua San Juan Bataiatzaileak berak bisitatu zuen: Bermeoko portuan lehorreratu zen eta, hiru erraldoi-urrats eginik, basilizara iritsi zen, bideko hainbat puntutan bere oinatzak utzita: Bermeoko San Juan arkuan, Araneko Itsasalde baserriaren ondoan, Burgoako gainean, eta basilizarako sarbideko azken mailan.

Basiliza hau egun planta angeluzuzeneko eraikina da, honakook dituen: abside poligonala, horma-bularrez indartutako harri-hormak, buruan izan ezik bi isurialde dituen gainaldea, korapilatsuagoa, eta hegoaldeko ataria. Oinetan harlanduzko kanpai-horma dago, kanpairako bao bakarrekoa. Beraren goialdean gurutzea dago. Beronen pean zirkuluerdi koskadunean sartutako San Juan Lepogabetuaren erliebea dago, eta beheago sarbide nagusia. Barrualdean jagonda daude San Juanen, San Pedroren, San Pabloren, San Antonioren, Andre Mariaren eta Karmengo Birjinaren irudiak. Baina herri debozioan sakonki errotuta daudelako deigarrienak dira hondoratze zorian dauden untiak irudikaturik dituzten koadroak eta exvoto-en modura zintzilaturik untzien maketak. Horrek erakusten zuenez, eskerrak ematen zituzten santuaren babesa bilatzera joaten ziren fidelek. Horrela, itsasoaren egoerak arriskua adierazten zuenean, Bermeoko itsasturiek eta arrantzaleek santutegia bisitatzeko promesa egiten zuten. Familiek ondorengorik izan ezin zutenean, emakumeak Santa Anaren irudiaren oinetara joaten ziren seme edo alabaren arropak esekitzera (irudi hori egun Bermeoko Santa Eufemia elizan kontserbatuta dago). Buruko mina ezin jasanezkoa zenean, edo loak hartzea ezinezkoa zenean, gaixoek basiliza bisitatzeko zuten, eta bertan hormari atxikitako kanpaiari eragiten zioten eta otoitz egiten zuten.

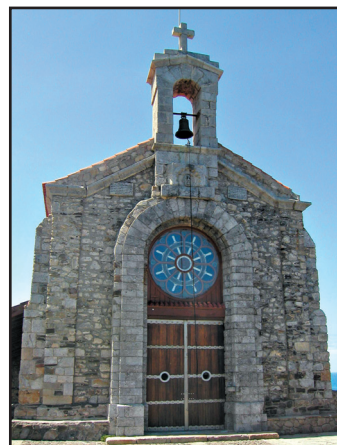
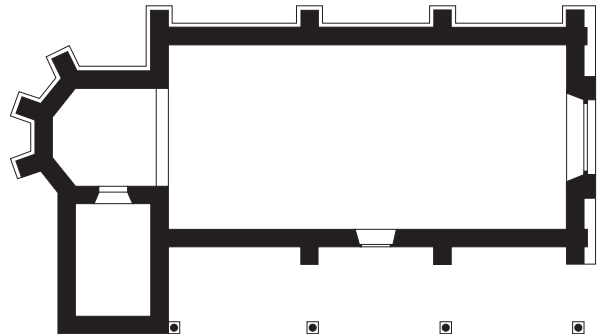
Tradizioen jatorria ezezaguna zaigu, baita basilizarena ere. Egungo eraikina 1886ko berrikuntzaren ondoriozkoa da: orientazioz ere aldatu egin zen, presbiterioa Mendebaldera jarri baitzen. Baina obratan beste zenbait material aurkitu ziren, haren iragana ikustea ahalbidetu digutenak. Iragan hori hobeto ezagutu ahal da, arkeologi ikerketarik eginez gero. Horrela, zenbait txanpon aurkitu ziren. Beraietarik bat Fernando III.aren garaian (1217-1252) egina zen. Era berean, harrizko zenbait hilobi monolitiko aurkitu ziren, gainalde primatikozkoak, Elorrioko Argiñetakoan antzekoak, IX eta XII. mende bitartekoak.

Hilerria zegoen oso leku ailegagaitz eta biztanguneetatik urrundueta. Izan ere, lehengo elizarekin batera, inguruko biztanleen Erdi Aroko lehenengo garaietako ekonomi eta erlijio bizitzaren erreferente antolatzaile garrantzitsua da. Gero ere, tenplua Bakioko San Pelaio parrokiaren menpeko basiliza huts bihurtu ondoren ere, erreferentzi lekua izaten iraun zuen. Ildo horretatik, egun oraindik joaten dira dagoeneko abandonaturik dauden antzinako bideetan zehar erromesaldian Arrietako, Meñakako, Bakioko eta Bermeoko auzotarrak. Elizate eta hiribilduok Sollube mendiaren hegaletan zehar sakabanatuta daude.

Erdi Aroan haitzeko elizak hainbesteko garrantzia izan zuten, ezen Aragoako Haitzeko San Juan monasterio urrunaren interesa piztu baitzuten. 1053an haren jabeak ziren Iñigo Lopez Bizkaiko kondeak eta Toda beronen emazteak Zianno monjeari laga zioten, haiek hildakoan aragoar abadiari ematekotan. Baina ez dakigu kondearen agindua bete zen. Izan ere, mende bat geroago, 1162an, berriz antzinako kondearen ondorengo baten eskutan zegoen: Lope Diaz de Haro I.aren eskuetan. Beronek Mahatsondoko Andre Mariaren premontretar ordenari dohaintzan eman zion. XV. mendearen hasieratik 1612ra arte, Errege patronatukoa izan zen eskuordeturik, Bakioko San Pelaio eliza hurbilari loturik. Hamarrenen onuradun Abendañotar familia zen.

Hark erlijio-egitekoa izan zuten, baita, inoizka, gotorleku-funtzioak ere, beraren izenak adierazten duen bezala. 1334an, Juan Nuñez Lara Bizkaiko jaunaren aldeko zenbait *jauntxok* Gaztelako erregea zen Alfontso XI.a lurraldean sartzearen kontra jardun zuten gotorlekuetakoa izan zen. Ez zen hura izan basilizak jasan zuen eraso bakarra: basilizari 1596an Drake itsaslapurraren untiak eraso zioten; eta 1782an, ingeles kortsarioek.

Testua: Iñaki García Camino.

Gaztelugatxeko San Juan basiliza

Bermeo. (*Gaztelugatxe uhartera (Bermeotik Bakioko errepeidea).*)

Nola heldu:

Bermeotik Bakioko errepeidean, uharterako saihe bide seinaleztatua hartu behar dugu. Haitzaren oinarritik oinez sartuko gara eskailera luzean zehar.

Bisiten ordutegia:

Barrualdea larunbat goizetan zabalik egoten da.

Inguruko beste leku interesgarri batzuk:

(*Bakio*)

- San Pelaio basiliza.
- Elxepuru jauregia.

(*Bermeo*)

- Matxitxakoko itsasargia.
- Ertzila dorrea.
- San Juan harresiko atea.

